

ESP darajasidagi sinfda TBLTni amalga oshirishi

*Farmonov Bahodir Do'stmurodovich
Qarshi muhandislik iqtisodiyot
instituti o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada men TBLT nima ekanligini tushuntirishga harakat qilaman, ushbu yondashuvni tanqid qiluvchilarni muhokama qilaman va yangi boshlanuvchilar va tajribali o'qituvchilar uchun TBLTdan qanday samarali foydalanish bo'yicha ikkita taklifni taqdim etaman. Xususan, birinchi bo'limda men Vazifaning ta'rifini va TBLTni qo'llab-quvvatlovchi nazariy asosni ko'rib chiqaman, ikkinchisida esa sinfda eng ko'p qollaniladigan TBLT modeli bilan tanishaman.

Kalit so'zlar: ESP, TBLT, dars mazmuni va sifatifanlararo guruhlar, akademik ko'nikma, integratsiyalashgan yondashuv, diskurs, til to'siqlari, madaniy farqlar.

Bugungi globalizatsiya davrida til o'rganish jarayoni yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'quvchilarning o'z sohalarida tilni samarali qo'llashlari uchun muayyan ko'nikmalarga ega bo'lishlari zarur. English for Specific Purposes (ESP) dasturlari, o'z navbatida, talabalarning professional ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Task-Based Language Teaching (TBLT) usuli esa o'quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarga tayyorlanishlari uchun imkoniyat yaratadi. Ushbu tezisda ESP darajasidagi sinflarda TBLTni amalga oshirishning ahamiyati, asosiy bosqichlari va natijalarini ko'rib chiqamiz.

I. TBLT va ESP: Teoretik Asoslar.

1. TBLT nima?

- TBLT – bu til o'rganish jarayonini vazifalar orqali tashkil etadigan usul. O'quvchilar ma'lum vazifalarni bajarish jarayonida til ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Vazifaga asoslangan til o'qitish (TBLT) – bu so'nggi qirq yil ichida til tadqiqotchilari va o'qituvchilarining qiziqishi ortib borayotgan yondashuv. TBLT ning asosini tashkil etuvchi topshiriqlar tadqiqotchilar tomonidan ikkinchi tilni o'zlashtirishni o'rganish uchun til namunalarini olishda ham, o'qituvchilar tomonidan ham til o'rgatishning samarali faoliyati sifatida ishlatilgan (Ellis, 2000). Bundan tashqari, TBLT tarafdorlari uning nazariy asoslari ikkinchi tilni o'zlashtirish bo'yicha tadqiqot natijalari bilan kuchli qo'llab-quvvatlanganligini ta'kidlaydilar (Long, 2015). Biroq, TBLT tanqidsiz emas, ko'pincha yangi boshlanuvchilar va yangi o'qituvchilar uchun uning samaradorligini shubha ostiga qo'yadi. Ba'zi tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, til tuzilmalari va aniqligiga etarlicha e'tibor bermaslik tilni o'zlashtirishni osonlashtirmaydi (Klapper, 2003).

TBLT (Task-Based Language Teaching) – til o'rganishda vazifa asoslangan yondashuv bo'lib, ko'plab olimlar uning samaradorligini va foydalarini ta'kidlaydilar. ESP (English for Specific Purposes) darajasida TBLTni amalga oshirish haqidagi fikrlar quyidagilar:

1. Amaliyotga yo'naltirish: TBLT o'quvchilarni real hayotdagi vazifalarni bajarishga tayyorlaydi. Olimlar ta'kidlashicha, bu usul o'quvchilarga maxsus sohada (masalan, biznes, tibbiyot) kerakli til ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Motivatsiya va faollik: TBLT o'quvchilarga faol ishtirok etishga imkon beradi, bu esa motivatsiyani oshiradi. Vazifalar o'quvchilarni qiziqtiradi va o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi.

3. Tilni kontekstda o'rganish: TBLT til o'rganish jarayonini real kontekstda olib borishga imkon beradi. O'quvchilar o'zlarining soha xususiyatlariga mos keladigan vazifalar orqali tilni o'rganadilar.

4. Tahlil va fikr bildirish: Vazifa asosida o'qitish o'quvchilarga tahlil qilish va o'z fikrlarini bildirish imkonini beradi. Bu tilni o'rganishda chuqurroq anglashni ta'minlaydi.

5. O'qituvchi roli: TBLTda o'qituvchi murabbiy sifatida harakat qiladi, o'quvchilarga qo'llab-quvvatlash va kerakli resurslarni taqdim etadi. Bu, o'z navbatida, o'qituvchilarning yangi metodlarni qo'llashini talab etadi.

Shunday qilib, ESP darajasida TBLTni amalga oshirish o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali yondashuv hisoblanadi. Olimozlar bu usulning afzalliklarini va uning til o'rganish jarayonidagi ahamiyatini ta'kidlaydilar.

- Vazifalar, odatda, real hayotdagi vaziyatlarni aks ettiradi va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. ESPning ahamiyati shundan iboratki ESP o'quvchilarning professional ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan, masalan, tibbiyot, biznes, muhandislik va boshqalar. Ushbu dasturlar til o'rganish jarayonini osonlashtirib, o'quvchilarni haqiqiy ish muhitiga tayyorlaydi.

II. TBLTni Amaliyotda Qo'llash.

1. Ehtiyojlarni aniqlash.

- O'quvchilarning ehtiyojlari va maqsadlarini aniqlash muhimdir. Buning uchun so'rovlar, intervyular va muhokamalar o'tkazilishi mumkin.

- Misol: Tibbiyot sohasida o'qiyotgan o'quvchilarga bemor bilan muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim.

2. Vazifalarni rejalashtirish.

- O'quvchilarning ehtiyojlariga mos keladigan vazifalarni tanlang. Masalan, "tibbiy hisobot tayyorlash" yoki "ish intervyusi o'tkazish".

- Vazifalar bosqichma-bosqich bo'lishi va o'quvchilarga aniq yo'riqnomalar taqdim etilishi kerak.

3. Ishlash jarayoni.

- O'quvchilarni guruhlariga bo'lib, har biriga rol bering. Bu ularga o'zaro muloqot qilish va muhokama qilish imkonini beradi.

- Vazifani bajarish jarayonida o'quvchilar ma'lumot to'plash, muhokama qilish va o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

III. Natijalarni Taqdim Etish.

1. Taqdimot jarayoni.

- Har bir guruh o'z ishini taqdim etadi. Taqdimot davomida o'quvchilar o'z natijalari, muammolari va yechimlarini taqdim etishlari kerak.

- O'zaro fikr almashish va muhokama qilish jarayoni o'quvchilarni yanada faol ishtirok etishga undaydi.

2. Baholash va fikr bildirish

- Taqdimotdan so'ng, o'qituvchi har bir guruhning ishini baholab, konstruktiv fikrlar beradi.

- O'quvchilar o'z ishlarini baholash va o'zaro fikr almashish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

IV. Refleksiya va O'rganish

1. Refleksiya seansi

- O'quvchilar o'z tajribalarini baholashga undang. Ular qanday qiyinchiliklarga duch kelganlarini va nimalarni o'rganganlarini muhokama qiling.

- Bu jarayon ularning o'rganish samaradorligini oshiradi.

2. Kelajakdagi rejalashtirish.

- O'quvchilar kelajakda qanday o'zgarishlar qilishni rejalashtirishlari uchun imkoniyat yarating.

- Ular qanday ko'nikmalarini rivojlantirishni xohlaydilar, bu jarayonni ko'rib chiqish muhimdir.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki TBLT usuli ESP darajasidagi sinflarda til o'rganish jarayonini samarali amalga oshirish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. O'quvchilar real hayotdagi vaziyatlarga tayyorlanishlari, o'z ko'nikmalarini rivojlantirishlari va professional muhitda muvaffaqiyat qozonishlari uchun kerakli bilimlarni olishadi. TBLT jarayonida o'quvchilarning faol ishtiroki, o'zaro muloqoti va refleksiyasi ularning o'rganish jarayonini yanada sifatli qiladi. Ushbu

tezis orqali ESP darajasidagi sinflarda TBLT usulini qanday amalga oshirish mumkinligini ko'rsatdik. O'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olish va haqiqiy vaziyatlarga tayyorlash ularning til ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 2019 yil 8-oktyabrdagi PF-5847-sonli O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi
2. Shamuratova G. Chet tilini o'qitishda madaniyatlararo yondashuv //til va adabiyot ta'limi jurnali. 2021 (2) 40-41 betlar
3. Abrahmanova M. Innovasion texnologiyalar va bilimlarni baholash. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiyasi materiallar to'plami. Toshkent 2017, 4 may. 12-13 bet
4. Ellis, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
5. Nunan, David (2004). *Task-based Language Teaching*. New York: Cambridge University Press. pp. 1–16. ISBN 978-0-521-84017-0.
5. Ellis, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press.
6. Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach*. Cambridge University Press.
7. Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press.
8. Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning*. Harlow: Longman.
9. Riskulova, K.D (2017) DSc dissertation "System of formation of sociolinguistic competence of future English language teachers// T.